

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opgave 1 Fantasie en wetenschap

Maximumscore 4

- 1 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- één argument van de vier in de tekst van Hempel genoemde, met name het derde of eventueel het vierde 2
- een argumentatie waarom Van 't Hoff steun kan ontleen aan dit argument 2

voorbeelden van een goed antwoord:

- Hempel stelde dat wetenschappelijk onderzoek niet begint met inductie, maar dat het toepassen van inductie altijd gebaseerd is op een hypothese (zijn 3e punt van kritiek, blz. 46 e.v.) 2
- Tot zo'n hypothese kun je niet systematisch komen, want hier is onvermijdelijk een moment van „creatief denkwerk” in het geding. Dit is precies wat Van 't Hoff 'overkwam': zonder dat hij dit zelf helemaal wetenschappelijk kon verantwoorden, schoot hem een idee te binnen. Dat idee bleek vruchtbaar bij het verklaren van iets wat tot dan toe niet verklaard kon worden (bijvoorbeeld links- en rechtsdraaiend melkzuur) 2
of
- Er zijn volgens Hempel „geen algemene inductieregels” die in verband staan met een specifiek onderwerp en die een volkomen nieuwe wending aan een onderzoek zouden kunnen geven. Inductie kan dus alleen 'a posteriori' iets betekenen voor een hypothese 2
- De kritiek van Kolbe is dus onterecht: het is niet onwetenschappelijk om 'zomaar' tot een idee of hypothese te komen; sterker nog: door bijvoorbeeld „exact chemisch onderzoek” alléén kun je zelfs geen echt nieuwe hypothesen vinden; je hebt inventiviteit, of „gelukkige gissingen” nodig (blz. 48), zoals die, waar Van 't Hoff van uitging 2

Opmerking

Een antwoord dat Van't Hoff's werkwijze ondersteunt, door uit te gaan van Hempels vierde argument - hypothesen worden juist achteraf systematisch getoetst - kan ook een goed antwoord zijn, mits voldoende en consistent beargumenteerd in verband met de vraag.

Maximumscore 2

- 2 Een goed antwoord moet het inzicht weergeven dat Kolbe 'de context van ontdekking' bekritiseert, maar zich zou moeten richten op 'de context van rechtvaardiging' 2

voorbeeld van een goed antwoord:

Kolbe bekritiseert de context van deze ontdekking doordat hij ervan uitgaat dat de wetenschap vooruit wordt geholpen door exact chemisch onderzoek en niet door fantasie. Hij stelt echter eisen aan zo'n ontdekking, die - volgens hem - maatgevend zouden moeten zijn voor serieus wetenschappelijk onderzoek. Dat is een eis, die thuishoort in de context van rechtvaardiging. Uitgaande van de context van ontdekking, kan een ontdekking of hypothese ook eventueel uit de fantasie voortkomen; de context van rechtvaardiging vereist alleen dat deze uiteindelijk controleerbaar is 2

Opmerking

Ook goed is een antwoord dat uitgaat van Hempels laatste kritiekpunt - Kolbe gaat eraan voorbij dat de wetenschappelijke rechtvaardiging van een hypothese als het ware een andere fase in het proces is, mits goed uitgelegd en in verband gebracht met het verschil tussen de twee 'contexten'.

Eindexamen filosofie vwo 2003-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores	
Maximumscore 2		
3 ☐ Een goed antwoord bestaat uit: <ul style="list-style-type: none">• een argumentatie c.q. uitleg waarom de coherentietheorie het best te verenigen is met Van Fraassens visie• een argumentatie c.q. uitleg waarom de bruikbaarheid van de correspondentietheorie minder past bij de visie van Van Fraassen	<u>1</u> <u>1</u>	
voorbeeld van een goed antwoord: <ul style="list-style-type: none">• De coherentietheorie is hier mee te verenigen: zolang onze modellen in de context van een bredere verklarende theorie passen, kun je ervan uitgaan dat deze samenhang een aanwijzing kan zijn voor de juistheid ervan. Als een nieuwe uitspraak of model in tegenspraak is met het geheel van de bestaande theorie of theorieën, dan ga je ervan uit dat deze in principe niet waar is: hij 'klopt niet'. De samenhang binnen de theorie is hier het criterium, niet een directe overeenkomst met de werkelijkheid• De correspondentietheorie past minder bij de visie van Van Fraassen. Je bent er immers niet meer zeker van dat 'jouw' uitspraak of representatie met de werkelijkheid overeenkomt (Van Fraassen); de overeenstemming met de werkelijkheid, waar de correspondentietheorie van uitgaat, kan dus niet meer zonder meer het criterium voor waarheid zijn	<u>1</u> <u>1</u>	
Maximumscore 2		
4 ☐ Een goed antwoord bestaat uit een eigen standpunt over de ontologische status van 'liefde', waarbij in de argumentatie de standpunten van de realist en van de scepticus zijn betrokken	<u>2</u>	
voorbeeld van een goed antwoord: <ul style="list-style-type: none">• De scepticus zou kunnen zeggen dat het onmogelijk is om 'liefde' direct waar te nemen, in tegenstelling tot afzonderlijke gedragingen die wij tezamen interpreteren als uitingen van liefde. Een begrip als 'liefde' is uitgevonden om verschillende verschijnselen onder een gezamenlijke noemer te brengen. Dat er mogelijk een samenhang tussen die verschijnselen bestaat, laat onverlet dat het om verschillende fenomenen gaat. Te geloven dat de gevonden 'gezamenlijke noemer' dan echt bestaat, is een metafysische dwaalweg• Volgens mij bestaat echte liefde wel. Het is niet alleen maar een verklaringsmodel voor bepaalde (menselijke) gedragingen, maar het komt overeen met wat mensen zelf zouden aanvoeren als motivatie daarvoor, bijvoorbeeld om een relatie aan te gaan. Er is geen goede reden om te veronderstellen dat zo'n innerlijke motivatie niet echt zou bestaan. Het gevoel 'liefde', én de motivatie 'liefde' voor handelingen, zijn overduidelijk één; deze te scheiden zou kunstmatig zijn. Zo opgevat, is liefde een reëel verschijnsel, dat op verschillende manieren - direct en indirect - door ons ervaren kan worden	<u>1</u>	
<i>Opmerking</i> Een 'negatief' antwoord, waarbij de kandidaat zich met argumenten aansluit bij het standpunt van de 'scepticus', kan ook een goed antwoord zijn, mits goed uitgelegd en in verband gebracht met het verschil tussen de twee 'contexten'.		

Antwoorden	Deel-scores	
Opgave 2 Over kleuren		
Maximumscore 4		
5 ☐ Een goed antwoord moet voldoen aan de volgende punten:		
• een voorbeeld uit de theorie van Berlin en Kay dat verifieerbaar is	<u>1</u>	
• een toelichting waarom dat voorbeeld verifieerbaar is	<u>1</u>	
• een voorbeeld uit de theorie van Berlin en Kay dat niet verifieerbaar is	<u>1</u>	
• een toelichting waarom dat voorbeeld niet verifieerbaar is	<u>1</u>	
Een voorbeeld van een goed antwoord is:		
• De relatie tussen het aantal kleurtermen in een cultuur en welke dat volgens Berlin en Kay zouden moeten zijn, is verifieerbaar. Men kan in principe in alle culturen onderzoeken of elke cultuur die een woord voor rood heeft ook woorden voor zwart en wit heeft enzovoorts. Dit is wellicht veel werk, maar wel uitvoerbaar; en dus kan dat punt uit de theorie van Berlin en Kay geverifieerd worden	<u>2</u>	
• Niet verifieerbaar is de universele aanspraak van hun conclusie dat in elke cultuur kleurtermen in een vaste volgorde worden opgenomen in een taal. Die volgorde is niet verifieerbaar wanneer er bijvoorbeeld geen geschreven historische bronnen zijn, waaruit men zou kunnen opmaken in welke volgorde de kleurtermen ontstaan zijn in die cultuur	<u>2</u>	
Maximumscore 4		
6 ☐ Een goed antwoord moet voldoen aan de volgende punten:		
• een beredeneerde eigen mening gebaseerd op tekst 1 en 2	<u>2</u>	
• een uitleg wat onder de weerlegging van een theorie verstaan moet worden	<u>2</u>	
voorbeelden van een goed antwoord:		
• Ja, het is een weerlegging. De Berinmo hebben slechts vijf kleurtermen, maar kunnen toch bruin, oranje en roze aanduiden, hetgeen in tegenspraak is met de theorie van Berlin en Kay zoals weergegeven in tekst 1. Wanneer er één tegenvoorbeeld wordt gevonden, is de theorie weerlegd. of Nee, het is geen weerlegging. Hoewel de woorden bij de Berinmo een ruimere betekenis hebben, voldoen ze keurig aan de theorie van Berlin en Kay; zij hebben een woord voor zwart, één voor wit, één voor rood, één voor groen en één voor geel. De theorie zou pas weerlegd zijn als één van de vier woorden voor zwart, wit, rood of groen zou ontbreken én er wel een woord voor blauw zou zijn; of als er een woord specifiek voor oranje of roze zou zijn geweest, omdat de theorie van Berlin en Kay dat uitdrukkelijk verbiedt	<u>4</u>	
Maximumscore 3		
7 ☐ Een goed antwoord bestaat uit een consistente redenering op basis van tekst 3	<u>3</u>	
voorbeeld van een goed antwoord: Wanneer zij uitgaan van de veronderstelling dat voor kleuren die door de mens het makkelijkst worden herkend ook het eerst kleurtermen in een cultuur ontstaan, ondersteunt dit onderzoek uit tekst 3 de theorie van Berlin en Kay uit tekst 1: als de eerste vormen van zintuiglijke ervaring van kleuren van de mens zich in de eerste maanden van zijn leven voordoen, kan zich daarna in een sociale omgeving taal ontwikkelen		<u>3</u>
Maximumscore 2		
8 ☐ Een goed antwoord bestaat uit een beredeneerde weerlegging van de in tekst 4 genoemde kritiek	<u>2</u>	
voorbeeld van een goed antwoord: De onderzoeken in tekst 4 richten zich op de cognitieve vaardigheden van het herkennen en benoemen van kleuren (bij peuters, studenten, Papoea's en kinderen tot zeven jaar) en niet op de volgorde waarin kleurtermen in een cultuur worden opgenomen		<u>2</u>

Eindexamen filosofie vwo 2003-I

havovwo.nl

Antwoorden

Deel-
scores

Maximumscore 4

9 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- de voor de geesteswetenschappen specifieke benaderingswijze is de hermeneutische benaderingswijze
- een beschrijving van de hermeneutische benaderingswijze
- een beschrijving van wat de kandidaat onder een 'subjectief oordeel' verstaat
- een antwoord op de vraag of Saunders noodzakelijk tot een subjectief oordeel komt

1
1
1
1

voorbeeld van een goed antwoord:

- zij hanteert de hermeneutische benaderingswijze
- die zich kenmerkt door inleving in een dergelijke (geïsoleerde, niet-westerse) cultuur op grond van interpretatie van uitingen uit die cultuur
- Een subjectief oordeel is een oordeel waarin de persoonlijke mening, smaak of zienswijze een rol speelt en dat (dus) niet geheel op feiten berust. Interpretatie en inleving zijn gebaseerd op de persoon van de onderzoeker (het onderzoekende subject) en berust dus niet alleen op feiten, zodat een andere onderzoeker tot een andere conclusie zou kunnen komen
- De methode leidt dus noodzakelijk tot subjectiviteit in het oordeel, op grond waarvan men terecht kan spreken van een subjectief oordeel

1
1
1
1

Opmerking

Een ander deelantwoord kan ook goed gerekend worden: men kan beredeneren dat het oordeel niet subjectief is, omdat het oordeel niet alleen van de eigen mening afhankelijk is, waardoor een debat daarover mogelijk is.

Antwoorden	Deel-scores
Opgave 3 Filosofie, mystiek en wetenschap	
Maximumscore 4	
10 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen: <ul style="list-style-type: none">• verklaring van de noodzaak de betekenis uit te leggen• twee relevante informatiebronnen	<u>2</u> <u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord: <ul style="list-style-type: none">• Het verleden wordt door hermeneutici gezien als een verzameling culturele uitingen en producten. Deze staan niet op zichzelf maar zijn gebaseerd op achterliggende ideeën. Deze ideeën vormen de werkelijke betekenis. Door de historische afstand is de betekenis van deze uitingen ons echter vreemd geworden. Het is de taak van historici onderzoek te doen, de achterliggende ideeën te achterhalen en zo de betekenis uit te leggen	<u>2</u>
<ul style="list-style-type: none">• twee van de volgende informatiebronnen<ul style="list-style-type: none">- De context waaraan feiten hun betekenis ontleen. Tot deze context in brede zin wordt gerekend het geestelijke en culturele klimaat in de tijd van Roemi. Hiertoe behoren het beoefende genre, de plaats van het genre binnen de situatie van die dagen, de traditie waarbinnen iemand zich plaatst.- de totale tekst: het oeuvre van Roemi- de biografie van de auteur	<u>2</u>
Maximumscore 3	
11 ☐ • Nee, dat doet Dilthey niet. 'Innerlijk' moet niet gelezen worden als psychisch of subjectief. Het is bij Dilthey synoniem aan 'geest'. De historicus dient zich te richten op het innerlijk van te bestuderen verschijnselen als architectuur, recht en poëzie	<u>2</u>
<ul style="list-style-type: none">• Een hermeneuticus kan dit innerlijk opsporen door in een tekst te zoeken naar de waarden en normen die worden uitgedragen en naar de betekenis van gehanteerde begrippen. Verder kunnen aangetroffen overtuigingen, vooronderstellingen, uitgangspunten, dogma's, vooroordelen, etc behulpzaam zijn	<u>1</u>
Maximumscore 2	
12 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen: <ul style="list-style-type: none">• een beoordeling van de formulering 'wetenschap der mystici', zoals die door Wittgenstein gegeven zou kunnen worden• een argumentatie hiervoor	<u>1</u> <u>1</u>
voorbeeld van een goed antwoord: <ul style="list-style-type: none">• Zinvol taalgebruik was volgens Wittgenstein taalgebruik dat in principe te herleiden viel tot constateerbare feiten. Taalgebruik dat een dergelijke herleidingsmogelijkheid miste, kon niet zinvol zijn. Volgens deze opvatting kan taal onmogelijk het hogere, het geestelijke beschrijven. Een wetenschap van het hogere is daarom binnen de denktrant van Wittgenstein moeilijk voorstelbaar• Het lijkt mij dat Wittgenstein een formulering als 'wetenschap van de mystiek' zinloos zou hebben gevonden. of Het is mogelijk dat Wittgenstein in dit geval van metaforisch taalgebruik zou spreken en de uitspraak 'wetenschap van de mystiek' zou aanvaarden aangezien dan de wetenschappelijke pretentie eraan ontbreekt	<u>1</u> <u>1</u>

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 2	
<p>13 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een beargumenteerd standpunt over het onderscheid dat hermeneutici maken tussen het onderzoeksobject van de natuurwetenschappen en dat van de geesteswetenschappen • een beargumenteerd standpunt over het door hermeneutici aangedragen argument van de uniciteit van historische gebeurtenissen dat het maken van een principieel onderscheid rechtvaardigt <p>voorbeeld van een ontkennend antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nee, ik ben het niet met de hermeneutici eens. Ook natuurlijke verschijnselen hebben bijzondere en unieke eigenschappen. Iedere verschijnsel in de natuur is op zich eenmalig • Op dit punt kan daarom geen verschil gefundeerd worden tussen de natuur- en de geesteswetenschappen. Iedere fles zal onder druk breken. Hoe de fles breekt, verschilt steeds <p>voorbeeld van een bevestigend antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja, ik ben het met de hermeneutici eens. Het is alleen ongelukkig om daarvoor het argument van de uniciteit te gebruiken • Veel zinvoller zou het zijn te zeggen dat het grote verschil gelegen is in de aard van hun objecten en in de verhouding van de onderzoeker tot zijn objecten. Iemand die culturele of historische onderwerpen onderzoekt, kan er niet aan ontkomen zijn houding als mens in zijn verslag te laten meespreken. Zijn onderwerp gaat hem altijd fundamenteel aan. Dat gaat niet op bij exact wetenschappelijk onderzoek. Daar is, bijvoorbeeld in wiskunde en fysica, hooguit sprake van een oppervlakkige esthetische bekering 	<p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p>
Maximumscore 3	
<p>14 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie voor de opvatting van Neurath dat wetenschappelijke kennisclaims van mystici verworpen moeten worden • een eigen standpunt over de opvatting van Neurath • een demarcatie criterium voor wetenschappelijke kennis dat bij het eigen standpunt is gebruikt <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neurath stelt (p. 59) dat in elke metafysische theorie twee fundamentele fouten zijn. Eén daarvan is de veronderstelling dat denken zonder gebruik te maken van empirisch materiaal kan leiden tot wetenschappelijke kennis. De eigen subjectieve ervaring kan niet gelden als empirisch materiaal of Neurath stelt (p. 59) dat als een mysticus beweert dat hij ervaringen heeft die boven en buiten alle concepties liggen, men dat weliswaar niet kan ontkennen, maar dat de mysticus daar niet over kan spreken. Spreken impliceert immers zowel het vastleggen in concepten als de reductie tot een wetenschappelijk classificeerbare stand van zaken • Ik ben van mening dat Neurath terecht empirische eisen stelt als het gaat om wetenschappelijke kennis: subjectieve ervaringen van individuen lenen zich niet voor empirisch onderzoek • Ik ga uit van het demarcatie criterium van de logisch positivisten: verificatie (van hersenfunctie) of Op het eerste gezicht niet-objectiveerbare ervaringen – zoals die van de mystici – zijn wel degelijk bruikbaar voor wetenschappelijk onderzoek, wanneer je deze ervaringen erkent als ervaringen binnen dezelfde realiteit of hetzelfde paradigma als de realiteit of het paradigma van de wetenschap. Zo vertonen ervaringen van mystici sterke overeenkomsten. Dit zou kunnen wijzen op een gedeelde realiteit; in zoverre is er sprake van intersubjectieve overeenstemming (als kennisclaim) 	<p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p> <p style="text-align: center;"><u>1</u></p>